

ρη, ἐν περιπτώσει ἀρθριτικῆς μεταστάσεως. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν παιδοκτόνον τῆς διφθερίτιδος νόσον, πολλοὶ διάσημοι ἰατροὶ συστήνουσι τὸν πάγον ἐξωτερικῶς περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ πάσχοντος παιδὸς, καὶ ἐσωτερικῶς τὸν αὐτὸν πάγον εἰς τεμάχια, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ παραλείπωσι καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐσωτερικὴν ἰατροειδίαν.

Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ μάλιστα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, ἐδόθη ἡ σωτήριος ὠθησις πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ψυχρῶν λουτρῶν, οὐχὶ μόνον ὡς ὑγιεινοῦ μέσου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἰσχυροῦ θεραπευτικοῦ βοηθήματος κατὰ τινῶν σοβαρῶν πυρετῶν, καὶ ἰδίως τοῦ τύφου ἢ τυφροειδοῦς πυρετοῦ, τῆς σκαρλατίνης ἢ κακοήθους ἀστρακίας, καὶ τῆς κακοήθους ἢ τῆς κακῆς εὐλογίας, χάρις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Φλογέρου, τοῦ Σμινίου καὶ τοῦ Κουφεράνου. Αὐτοὶ πρῶτοι, Κύριοι, διεσκέδασαν τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους, ὅσοι πρότερον ἀπεδίδοντο εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἢ τὸ ψυχρὸν λουτρὸν, καὶ δειλοῦς ἐποίουν σχεδὸν πάντοτε τοὺς ἰατροὺς εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ. Τῷ ὄντι τὰ πράγματα αὐτὰ κατόπιν ἀπέδειξαν τοὺς φόβους τούτους προερχομένους ἐκ πεπλανημένων δοξασιῶν, ἐκ προλήψεων μᾶλλον ἢ ἐξ ὑγιῶς ἐξετάσεως τῶν πραγματικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ ἐπὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἡμῶν σώματος. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, εἰς ὃ ἐμβυθίζεται τὸ σῶμα τοῦ πάσχοντος, ὅχι μόνον ἀφαιρεῖ τὴν κύζημένην καὶ πλεονάζουσαν θερμοκρασίαν, ἀλλὰ τροποποιεῖ ἐν μέρει καὶ αὐτὰς τὰς χημικὰς νοσηρὰς συνθέσεις καὶ ἀποσυνθέσεις, ὅσαι συμβαίνουσιν εἰς τὸ αἷμα τῶν πασχόντων ἐκ τῶν προμνησθέντων πυρετῶν. Ὁ ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Ἀφρικῆς Λέβις, οὐδὲν ἕτερον μέσον εὔρε προσφορώτερον, ἵνα ἀπαλλάξῃ τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῆς ἐκείσε ἐπικρατούσης καταστρεπτικῆς δυσεντερίας, ἢ τὸ νὰ λούωνται εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους τριῶν τῆς ἡμέρας. Ἐν γένει δὲ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ἐν οἷς καὶ ἡ φλεβικότης τοῦ αἵματος

ὑπερτερεῖ, καὶ κατὰ τοὺς θερινοὺς καύσυνας τῶν ἡμετέρων κλιμάτων, τὰ ψυχρὰ ἢ θαλάσσια λουτρά ὑπὸ ὑγιεινὴν ἐποψίν ἀποβαίνουσι προφυλακτικὰ κατὰ τῶν νοσηρῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας. Ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Μωάμεθ, καλῶς διαγινόντες τὰς φυσικὰς ἀνάγκας τῶν θερμῶν κλιμάτων, ἐν οἷς ἔγραφον καὶ ἐκήρυττον, συνέστησαν ἐπὶ θρησκευτικῆ ἀπειλῇ τὰς ψυχρολουσίας καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν οἰνοπνευμάτων, ὡς θερμαντικῶν ποτῶν. Ὁθεν καὶ ἄσκοπος καὶ ἐπιζήμιος λογίζεται ἡ συμβουλὴ τῶν ἰατρῶν, ὅσοι τυχὸν προτρέπουσι τοὺς κατοίκους τῶν θερμῶν χωρῶν ἵνα φέρωσι κατὰ σάρκα μαλλίνας ζώνας περὶ τὴν ὀσφίν ἢ καὶ καθ' ὅλην τὴν κοιλίαν, ὡς δῆθεν προφυλακτικὰς κατὰ τῶν νοσηρῶν ἐπιρροῶν τοῦ κλίματος. Μόνη ἡ χρῆσις τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ, περιττὴν καθιστῶσα τὴν ἐπιβλαβὴ ἐκείνην ἔξιν, ἀποβαίνει σωτήριος καὶ προφυλακτικὴ.

Οὐδὲν, Κύριοι, ἀσφαλέστερον τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ, ὅπως ἀπαλλαγῇ τις ἀπὸ τῆς ὀποίας ἔχει διαθέσεως εἰς τὰς καταρροὰς, τὰς κυναγγας, τὰς ὀφθαλμίας, τὰς νευρικὰς κεφαλαλγίας καὶ ἄλλα. Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν γνωρίζει πολλοὺς σοβαρίτας, οἵτινες ἐπισωρεύουσιν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φλανέλας καὶ ἐνδύματα, καὶ οἵτινες ὁμῶς ριγῶσιν εἰς πᾶσαν πνοὴν ἀνέμου, καὶ προδιατίθενται οὕτω νὰ πάθωσι τόσῳ περισσώτερον, ὅσω περισσώτερον προφυλάττονται; Οἱ τοιοῦτοι πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς κακίστης ταύτης ἔξεως, καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν ὑγείας τε καὶ ἠθικῆς εὐθυμίας, ἀνάγκη ἵνα ἐθίσωσιν ἡρέμα καὶ βαθμηδὸν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ψυχρῶν λουτρῶν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὑδροθεραπείας εἰς πλείστα περιστάσεις ἔδειξαν παραδειγματικὴν τόλμην, ἐμβυθίζοντες τοὺς πάσχοντας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πάγον, καὶ ἡ τόλμη αὐτῶν αὕτη ἀείποτε ἐπεσφραγίσθη διὰ πλήρους ἐπιτυχίας, ἐνῶ εἰς ὁμοίας περιστάσεις εἰς μάτην ἡ θεραπευτικὴ ἐξεκκένωσε τὰς φαρμακευτικὰς αὐτῆς ἀποθήκας! Καὶ αὐτοὶ οἱ παῖδες ἀπὸ τοῦ 4 ἢ 5 ἔτους τῆς ἡλικίας δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται τὰ

ψυχρά λουτρά, ἐκλέγοντες τὰς ὠραιότερας καὶ θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους, καὶ παραμένοντες ἐν τῷ λουτρῷ ἐπὶ 1—2 λεπτὰ τῆς ὥρας. Καὶ αὐταὶ αἱ νέαι κόραι διὰ τῆς χρήσεως τῶν ψυχρῶν ἢ θαλασσίων λουτρῶν διευκολύνουσι τὴν ἐφησον αὐτῶν ἀνάπτυξιν, λαμβάνουσι ζωηρότεραν καὶ χαριστέραν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν, προφυλάττονται ἀπὸ τῶν διαταράξεων καὶ ἀταξιῶν τῆς καταμηνίου ροῆς, ἀπὸ τοῦ ὑστερισμοῦ, ἀπὸ διαφόρων τοῦ στομάχου νευρώσεων, καὶ ἀποβαίνουσιν οὕτως ὑγιεῖς καὶ εὐριστοι μητέρες, δυνάμεναι θηλάζειν καὶ ἐκτρέφειν ἀβλαβῶς τὰ ἑαυτῶν νεογνά. Πλὴν τούτων ἡ ψυχρολουσία ἐνισχύει καὶ τακτοποιεῖ τὰς μυϊκὰς κινήσεις τοῦ σώματος, ἐνισχύουσα δὲ καὶ τὰ ἀπορροφητικὰ ἀγγεῖα, ἐπιφέρει ἢ αὐτὴ ψυχρολουσία καὶ τὴν κατανάλωσιν τοῦ πλεονάζοντος λίπους, καὶ ἐντεῦθεν ἰσχύει κατὰ τῆς φυσικῆς πολυσαρκίας ἢ γεννῶσιν ὁ καθεστῆκώς βίος, πρὸς ὃν συνήθως ρέπουσιν αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς, ἢ ἐπὶ πολὺ διαμονὴ εἰς τὴν κλίνην καὶ ἢ ἀνεπαρκῆς ροὴ τῶν ἐμμήνων. Δὲν παχύνουσιν ἄρα τὰ ψυχρά λουτρά τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τούναντίον καταναλίσκουσι τὸ ψευδὲς πάχος, τὴν πολυσαρκίαν, συνοδευόμενα μάλιστα ὑπὸ παρατεταμένης κινήσεως τοῦ σώματος. Τὰ ψυχρά, καὶ ἰδίως τὰ θαλάσσια λουτρά, ὡς ὕδατα βρωμοιοδοῦχα, τουτέστιν ὡς ὕδατα ἐν οἷς ὑπάρχουσι διαλελυμένα τό τε βρώμιον καὶ τὸ ἰώδιον, δύο μεταλλικαὶ οὐσίαι χρήσιμοι εἰς τὰς χοιράδας ἢ τὰ κοινῶς χελώνια ἢ χελονάρια, τροποποιοῦσιν ὠφελίμως τὴν χοιραδικὴν δυσκρασίαν τοῦ αἵματος. Εἰς πάσας δὲ τὰς περιστάσεις, εἰς ὅσας οἱ πάσχοντες ἰδίως ἤθελον αἰσθάνεσθαι ἀποστροφὴν πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ, οἱ ἰατροὶ εἰσὶν ἠναγκασμένοι ἵνα παλαίωσι πρὸς τὰς διαθέσεις ταύτας τῶν νοσοῦντων, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς προκαταλήψεις τῶν οἰκογενειῶν· ἀλλ' ὁ ἰατρὸς ἀνάγκη νὰ ἐπιμένῃ, ὅχι μόνον διότι αὐτὸς ἐκρινεν ἀναγκαίαν τὴν θεραπείαν ἐκείνην διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ διότι ὅλοι

οἱ πάσχοντες ταχέως ἐξοικειοῦνται πρὸς τὴν ψυχρολουσίαν, καὶ εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις δὲν βραδύνουσι καὶ νὰ ἐπιθυμῶσιν αὐτὴν ἀνυπομόνως, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἀνέχωνται αὐτὴν μετὰ μείζονος εὐχαριστήσεως καὶ ἐπιθυμίας.

Καὶ δὲν τροποποιεῖται, Κύριοι, διὰ τῶν ψυχρῶν λουτρῶν μόνη ἡ ὀργανικὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτέλεσμα οὖσα τῶν φυσικῶν ἡμῶν ἐντυπώσεων ἢ παρὰ τοῦ φυσικοῦ ἐπιρρεαζομένη, συμμετέχει τῆς γενικῆς ἰλαρότητος, ἢ παρέχουσι τὰ ψυχρά λουτρά. Μετὰ τῆς ἐνισχυομένης ἐρέξεως, μετὰ τῆς τακτοποιουμένης πέψεως, μετὰ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ ὕπνου, μετὰ τῆς ἐπερχομένης μυϊκῆς δυνάμεως, πάντα ταῦτα παρεπόμενα τῇ ψυχρολουσίᾳ, ἐπανέρχονται καὶ αἱ γαλήνιοι περὶ τοῦ μέλλοντος σκέψεις, ἀναγεννᾶται ἢ πρὸς τὰς κοινωνικὰς εὐχαριστήσεις διαθέσεις, ἀναφαίνεται τὸ ἀπολεσθὲν ἠθικὸν θάρρος, ὕπερ βοηθεῖ τὰς ἀνθρωπίνους ἐπιχειρήσεις καὶ ἐνισχύει τὰς ἐλπίδας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅθεν τὰ ψυχρά ἐν γένει λουτρά εἰσὶν ἰσχυρὰ βοηθήματα κατὰ τῆς ὑποχονδρίας, τῆς μελαγχολίας, καὶ αὐτῆς τῆς τῶν φρενῶν ἐκστάσεως, ἠθικὴν ἐμβάλλοντα δύναμιν, καὶ πρὸς τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν ὠθοῦντα τὸν ἄνθρωπον. Οὐδόλως ἀπέχομεν τῆς ἀληθείας, λέγοντες ὅτι ἡ μὲν ψυχρολουσία ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐντιμον πολιτικὴν ἐλευθερίαν, τὴν καθιστῶσαν τοὺς λαοὺς ζωηροὺς καὶ φιλέργους, ἢ δὲ θερμολουσία πρὸς τὴν πολιτικὴν δουλείαν, ἣτις ἀπεργάζεται τοὺς λαοὺς δειλοὺς, ἀδρανεῖς καὶ ἐκτεθηλυμένους.

Ἡ διάρκεια τῶν ψυχρῶν ἢ θαλασσίων λουτρῶν ποικίλλεται κατὰ τὴν φύσιν τῶν νοσηρῶν καταστάσεων, ἄς μόνου τοῦ ἰατροῦ ἢ κρίσις δύναται νὰ ὀρίσῃ· ὑπὸ δὲ τὴν ὑγιεινὴν ἐποψιν ρυθμίζεται κατὰ τὴν δύναμιν, τὴν εὐαισθησίαν, τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀντιδράσεως. Ὅθεν καὶ κατὰ λόγον ὄλων τούτων τῶν περιστάσεων

ὅτε μὲν ἀρκοῦσι μία ἢ δύο καταδύσεις, ὅτε δὲ ἡ διάρκεια τῆς ψυχρολουσίας παρατείνεται ἀπὸ ἐνὸς μέχρι τριῶν, πέντε καὶ δέκα λεπτῶν ἢ μέχρις ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας, οὐχὶ δὲ καὶ περισσώτερον· ἢ πέραν τῶν μέτρων τούτων διάρκεια τοῦ ψυχροῦ ἢ θαλασσίου λουτροῦ παράγει διάφορα ὀχληρὰ συμπτώματα, κεφαλαλγίαν, νάρκωσιν, κόπωσιν, σκοτόδινον, καρδιοπαλμίας κτλ. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν καλῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ψυχρολουσίας ἐν γένει, συμβάλλει ἡ σύγχρονος χρῆσις ρωστικῆς διαίτης. Ἡ ἑλλειψίς τῆς θερμάνσεως ἢ τῆς οὕτω λεγομένης ἀντιδράσεως, εἶναι ἀπόλυτος ἀντένδειξις πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ψυχρῶν λουτρῶν. Ἐν ὥρᾳ θέρους ἢ τοῦ σώματος κίνησις μετὰ τὸ ψυχρὸν ἢ θαλάσσιον λουτρὸν ἀποβαίνει περιττὴ, ἀναγκαία δὲ καὶ παρατεταμένη κίνησις εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἕξιν νὰ λούωνται ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος.

Καὶ ἡ ἀρχαία τῶν προπατόρων ἡμῶν σοφία, Κύριοι, πεπεισμένη ὅτι νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ ἐνοικεῖ, ἐθεώρησε τὴν τοῦ σώματος ἀσκήσιν ἢ τὴν γυμναστικὴν τοσοῦτον ἀναγκαίαν εἰς διατήρησιν τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑγείας, ὅσον καὶ τὴν ἰατρικὴν εἰς θεραπείαν τῶν νόσων, διὸ καὶ ἀντὶ νοσοκομείων ἴδρυσε πανταχόσε σχεδὸν τῶν πόλεων γυμνάσια τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος. Κατὰ δὲ τοῦτο ἡ νεωτέρα Γερμανία ἐμιμήσατο ὀλοσχερῶς τοὺς ἡμετέρους προγόνους, ἀναδεικνύουσα τοιοῦτοτρόπως, ὡς καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, συνηνωμένον ἔχοντας τὸν θεωρητικὸν μετὰ τοῦ πρακτικοῦ βίου, πολίτας, θερμοὺς τῶν Μουσῶν λάτρεις. Ἐν ταῖς μεγαλοπρεπέσιν ἰδίως Γυμασίοις τῆς ἀειμνήστου τῶν Ἀθηνῶν πόλεως, φιλόσοφοι καὶ μῆτορες συμπαρέδρους ἔχοντες τοὺς παιδοτρίβας καὶ παιδονόμους, ἕνα καὶ μόνον προετίθεντο ἠθικοπολιτικὸν σκοπὸν, τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν ἰσορροπίαν τοῦ πνεύματος τῶν νέων. Μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων εἰδῶν σωματικῶν ἀσκήσεων καλῶς κανονισμένων, οἷον τῆς πάλης, τοῦ δίσκου, τῆς

σφαίρας, τῆς δρομῆς καὶ ἄλλων, ἦσαν ἐν ἰδιαιτέροις δωματίοις καὶ τὰ ψυχρὰ λουτρά, ἅτινα δικαίως ἐθεώρουν ὡς συντελεστικὰ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεως, ἐνῶ τούναντίον τὴν χρῆσιν τῶν θερμῶν λουτρῶν ἐθεώρουν σημεῖον θηλυπρεπείας καὶ τρυφῆς, διὸ καὶ λέγεται ὅτι ὁ Σωκράτης, ὁ πρακτικώτερος τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ὁ Φωκίων, ὁ χρηστότερος τῶν Ἀθηνῶν πολίτης καὶ στρατηγός, οὐδέποτε ἐθεάθησαν εἰς τὰ βαλανεῖα πορευόμενοι, ἤτοι εἰς τὰ θερμὰ λουτρά. Οἱ πολῖται τῆς στρατιωτικῆς διωργανισμένης Σπάρτης, οἱ ῥωμαλέοι Σπαρτιάται συχνότατα ἐλούοντο εἰς τὸν Εὐρώταν, θέρους τε καὶ χειμῶνα. Οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου πάντες εἶχον κύριον θέλητρον, καὶ κύριον εὕρισκον ἔρεισμα τῆς ἐχυτῶν εὐεξίας ἐν τῷ λούεσθαι εἰς ψυχρὰ ὕδατα. Ἡ Ναυσικάη, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων, ἐλούετο μετὰ τῶν ἀμφιπόλων αὐτῆς εἰς τὰ διαυγῆ καὶ δροσερὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ. Ἡ μέλλουσα νύμφη ἐν Ἀθήναις ἄφειλεν ἵνα λουσθῆ εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τῆς ἐννεακρόνου πηγῆς τῆς Καλλιρρόης. Οἱ ἀρχαῖοι ῥωμαῖοι στιγματίζοντες τὸν ἀμαθῆ καὶ ἀγροῖκον ἔλεγον, ὅτι οὔτε γράμματα γινώσκει, οὔτε νὰ κολυμβῆ.

Ὁ γέρων τῆς Κῶ ἰατρός, Κύριοι, ὁ τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἀκεραίαν διασώσας ἀπέναντι τῆς καταστρεπτικῆς ἰσχύος τῶν δισχυλίων περίπου ἐνιαυτῶν, ὁ σεβάσμιος ἡμῶν πρόγονος Ἴπποκράτης, πρῶτος συνέστησεν εἰς τοὺς διαφόρους πυρετοὺς τὴν ἀφθονον πόσιν ψυχροῦ ὕδατος μετὰ μεγίστης τῶν πυρεσσόντων ὠφελείας, καὶ τοῦτο ἀποδέχονται καὶ συμβουλεύουσι σήμερον καὶ πάντες οἱ διασημότεροι τῶν ἰατρῶν πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης σχολῆς. Μετὰ τὸν Ἴπποκράτην ὁ Ἀρεταῖος, ὁ Γαληνός, καὶ Παῦλος ὁ Δίγινίτης πρῶτοι αὐτοὶ ἐφήρμοσαν τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ ὡς λουτρὸν εἰς τοὺς πυρεσσόντας, καὶ κατὰ τοῦτο προκηθέντων τῆς νεωτάτης πυρετολογίας τῶν ἡμετέρων προπατόρων, ἀκολουθούντων τὴν ἐμπειρικὴν φιλοσοφίαν καὶ μέθοδον, ἦτις ἐν ταῖς

φυσικαῖς ἐπιστήμαις μόνη ἐστὶ γόνιμος εἰς πρακτικὰς καὶ εὐρείας ὠφελείας, ὡς ἔπραξαν κατόπιν ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Νεύτων καὶ ὁ Λαβιαζιέρος.

(Ἐκ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἢ «Ὁμόνοια.»)

Λήμνος τὴν 4 Ἰουνίου 1875.

E. EMMANOYHΛ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΠΛΑΝΩΜΕΝΩΝ ΦΩΤΩΝ.

Ἐν τῶν περιέργων φυσικῶν φαινομένων, ὅπερ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλοὺς κατετάραξεν, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν σήμερον εἰς τινὰς τόπους διατηρεῖ ἀκμαίαν τὴν περὶ βρυκολάκων ἰδέαν, εἶναι τὰ διάφορα ἐκεῖνα πλανώμενα φῶτα, παρατηρούμενα συνήθως ἐντὸς τῶν νεκροταφείων καὶ εἰς μέρη ἐνθα ὑπάρχουσιν ὀργανικαὶ οὐσίαι.

Διατί ὁ ἄνθρωπος ἐπίστευσεν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν ὑπαρξίν φαντασμάτων; Τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον, καθ' ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅτε ἠγνόουν τὴν λύσιν πολλῶν περιέργων φαινομένων, κατέφευγον βεβαίως εἰς τοιοῦτους ἀλλοκότους συμπερασμοὺς, μεταδοθέντας κληρονομικῶς καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι μου, τῇ Κύθρᾳ, εὕρισκόμενος ἤκουσα πολλὰ τοιαῦτα μυθώδη ἱστορικὰ, διότι ἐκεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φύσις ἐν τῇ γυμνότητι, ὡς εἶπεῖν, αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἔλλειψις κοινωνικῶν περιπετειῶν καὶ ὁ ἄνετος βίος, δίδει αὐταῖς καιρὸν νὰ καταγίνωσιν εἰς ἄϋλα καὶ ἰδανικά. Διηγούνται πολλοὶ ὅτι συνωμίλησαν μετὰ τεθνεώτων, ὅτι πολλῶν πρὶν τοῦ θανάτου αὐτῶν ἡ σκιά μεταβαίνει εἰς φιλικὰς καὶ γνωστὰς οἰκίαις χάριν τελευταίου ἀποχαιρετισμοῦ διὰ τοῦτο πολλάκις μετὰ πεποιθήσεως πολλοὶ λέγουσιν ὅτι ἤκουσαν τὴν θύραν αὐτῶν ἀνοιγομένην καὶ βήματα ἐντὸς τοῦ πλησιοχώρου δωματίου· ἐξεταζομένης δὲ τῆς θύρας εὕρισκετο αὕτη καλῶς κλεισμένη, ὥστε τὸ ποιούτον ἀποδίδεται εἰς τὴν σκιάν τοῦ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν

τὴν ἐπαύριον ἀποθανόντος οἰκείου ἢ γείτονος. Πλὴν ταῦτα ἀπέναντι τόσων ἄλλων τοιοῦτων διηγημάτων εἶναι βεβαίως μηδὲν, πάντα δὲ ἀνάξια προσοχῆς. Ὑπάρχει ὁμοίως ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ μικρὰ κοιλάς παρὰ τὸ χωρίον Ποταμὸς, ἐνθα παρατηρεῖ τις πλεόν οὐχὶ ἰδανικά φάσματα, ἀλλὰ πραγματικὰ μικρὰ φῶτα, ἅτινα εἰσὶν ἀπρόσιτα, διότι ἅμα τις θελήσῃ νὰ πλησιάσῃ αὐτὰ, ἀπομακρύνονται ταχύτατα. Ἔτερον ὅμοιον περιεργότατον φαινόμενον συνέβη εἰς ἕτερον μέρος τῆς νήσου, ὅπερ κάλλιστα ἐξηγεῖ τὸ πρῶτον γεωργὸς ἔχων ἄμπελον πλησίον τῆς οἰκίας αὐτοῦ μετέβη τὴν νύκτα ἐκεῖ, μετὰ θαυμασμοῦ δὲ πατρετήρησεν ὅτι μία τῶν σταφυλῶν διέχευε λαμπρὸν φῶς νομίσας ὁ ἀτυχὴς ὅτι δι' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐπιθυμήσει, ἐφύλαξεν αὐτὸ μυστικῶς, ἐκμυστερευθεὶς μόνον αὐτὸ τῷ υἱῷ, νομίζων, αὐτοῦ. Οὕτως ἐπὶ πολλὰς νύκτας πατὴρ καὶ υἱὸς ἐπεσκέπτοντο τὸ θεῖον τοῦτο δῶρον, ὅτε ἄλλος χωρικός μαθὼν, ἀγνοῶ πῶς, τοῦτο, μεταβαίνει ἐκεῖ ἐν καιρῷ νυκτὸς, κόπτει τὴν σταφυλὴν καὶ τὴν προσφέρει δῶρον εἰς τινὰ ἱατρόν. Ἐννοεῖται ὅτι μετ' ὀλίγον ἡ σταφυλὴ ἀπώλεσε τὴν φωτιστικὴν αὐτῆς δύναμιν, ἐγένετο ὁμοίως ἀφορμὴ πολλῶν συζητήσεων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον μεταβῆ εἰς Ἀθηνῶν εἰς Κύθρᾳ καὶ ἤκουσα παρὰ πολλῶν τὸ ἱστορικὸν τῆς σταφυλῆς· περιεργεῖα κινούμενος ἐζήτησα καὶ εἶδον αὐτήν, ἥτις ἦτο πλήρης μικροτάτων ἐντόμων ἅτινα βεβαίως διέδιδον τὸ φωσφορικὸν ἐκεῖνο φῶς, ὡς αἱ κοιναὶ πυγολαμπίδες.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας, πολλοὶ τῶν πιστῶν ἦσαν λίαν πεπεισμένοι περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος τῶν ἐμφανίσεων τῶν νεκρῶν ὑπὸ τὸ σχῆμα φωτὸς ἢ ἐλαφρᾶς φλογὸς, τρεχούσης τὴν νύκτα, ἀναλόγως τῆς σφοδρότητος τοῦ ἀέρος, ἐντὸς τῶν ἐλῶν, τῶν βάλτων, ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐν ταῖς νεκροταφείαις, μὴ ἐκπεμπούσης δὲ οὐδεμίαν ὁσμὴν, οὐδένα κἀπνόν, τέλος οὐδὲν ἴχνος ἀφινούσης.